

УДК 341.1/.8

А. І. Фуріна,

студентка юридичного факультет

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Л. Р. Наливайко**, д. ю. н., професор

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ: НАЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Актуальність проблеми внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в нашій державі постала внаслідок російської агресії в Криму та подій на Сході України. Українці змушені були покинути свої домівки, щоб уникнути збройних конфліктів і насильства. В даній роботі нами удосконалено розуміння внутрішньо переміщених осіб як особливої категорії сучасного українського суспільства, що потребують посиленої уваги з боку держави, проаналізовано національну політику щодо внутрішньо переміщених осіб. Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі правового статусу внутрішньо переміщених осіб.

Частина постраждалих осіб звернулася за притулком до країн Євросоюзу, США, Канади та інших країн, але більшість утікачів стали внутрішніми переселенцями. Так, кількість внутрішньо переміщених осіб з Донецької та Луганської областей, а також АР Крим на поточний момент уже перевищила один мільйон осіб і сформувалась унаслідок кількох міграційних хвиль, безпосередньо пов'язаних з періодичністю та інтенсивністю бойових дій.

На нормативно-правовому рівні надається таке розуміння внутрішньо переміщених осіб. Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах і має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з

метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Ми визначаємо такі особливості внутрішньо переміщених осіб: вони є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, що на законних підставах перебувають на території України; відсутність факту перетинання державного кордону, при цьому відбувається перетинання ліній адміністративно-територіальних одиниць; до них належать різні категорії осіб, здебільшого це особи працездатного віку; метою такої дії суб'єкта є підвищення соціально-культурного, фінансового, побутового рівня та умов життя, захист свого життя й життя близьких; переміщення може здійснюватися як на добровільних засадах, без будь-якого тиску збоку, так і за наявності негативних життєвих обставин, що примушують особу змінити своє місце проживання; у разі добровільного переміщення особа може не потребувати юридичного оформлення свого статусу, крім ситуації, що загрожує життю і здоров'ю самої особи або/чи її близьких, то така особа потребує отримання довідки про зміну місця перебування.

Події в Криму на Сході України, що викликали проблеми пов'язані із ВПО, мали несподіваний та непрогнозований характер для нашої держави. Нерозуміння ситуації на початковому етапі та подальші кроки спричинили певну структурну невизначеність у створенні механізмів, політик та інституцій для вирі-

шення проблем ВПО. Відповідно розробка національної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні має свої особливості.

Так, серед перших кроків національної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні стала спроба держави налагодити роботу задля забезпечення потреб ВПО. На слайдах ви бачите кроки держави, щодо вирішення питання правового статусу та соціального захисту ВПО, але червоний кольором виділено ті заходи, які так і не запрацювали або потребують подальшого переведення у формат діючих нормативно-правових документів та програм.

Для ефективнішого вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб і використання їх позитивного потенціалу ми вважаємо доцільно реалізувати заходи по таким напрямкам:

Першим напрямком є: А. Організаційне забезпечення надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. На нашу думку це мають бути такі заходи в даному напрямку: 1. Створення окремого центрального органу виконавчої влади, який би відповідав за питання внутрішньо переміщених осіб (ВПО). 2. Вдосконалення загальнодержавної інформаційної бази (реєстру) даних щодо наявних можливостей розміщення, працевлаштування та перенавчання вимушено переміщених осіб. 3. Вивчення та облік (зокрема методами статистичних спостережень та соціологічних опитувань) потреб та намірів ВПО. 4. Підготовка і презентація дорожньої карти (плану, програми) з відновлення, економічного розвитку і зростання України, узгодженої зі «Стратегією—2020»

Наступним є: Б. Розміщення та забезпечення житлом вимушено переміщених осіб. Тут варто виділити такі заходи:

1. Вироблення та прийняття державної та регіональних програм так званого «стійкого розселення» внутрішньо переміщених осіб, у тому числі аналіз можливості створення програм приватизації тимчасового житла.

2. Створення реєстру об'єктів нерухомості, напрацювання моделей надання їх

в оренду/власність вимушено переміщеним особам на пільгових умовах.

3. Створення соціального житлового фонду у містах (гуртожитки, квоти у новобудовах тощо) для надання в оренду вимушено переміщеним особам на пільгових умовах.

4. Відродження знелюднених сіл у регіонах, що межують з Донбасом.

5. Надання вимушено переміщеним особам земельних ділянок під житлове будівництво. На карті ви можете бачити наявність вільної території під нове житлове будівництво по областям України.

Також заходами в даному напрямку має бути:

6. Тимчасове розміщення вимушено переміщених осіб для проживання в офісних приміщеннях, санаторних та оздоровчих закладах, дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, контроль за створенням санітарно-гігієнічних умов для проживання, зокрема у зимовий період.

7. Підготовка заходів щодо впровадження технологій швидкого будівництва з місцевих будівельних матеріалів та залучення ВПО для самостійного будівництва.

Далі ми визначаємо такий напрямок як: В. Розвиток економіки, створення робочих місць і забезпечення зайнятості, а саме: 1. Обрахування потенційного впливу ВПО на ринок праці в середньостроковій та довгостроковій перспективі. 2. Переглянути Концепцію міграційної політики України у зв'язку складною економічною ситуацією та змінами в структурі трудової міграції в Україні. 3. Стимулювання створення нових робочих місць на контрольованих Україною територіях Донецької та Луганської областей. 4. Створення можливостей для проведення професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації внутрішньо переміщених осіб з урахуванням промислової специфіки регіону, де вони знаходяться, та актуальних потреб ринку праці.

Слайд 17 на даному слайді ви бачите питому вагу жінок у загальній кількості безробітних серед ВПО(синій колір) у по-

рівнянні з питомою вагою жінок у загальній кількості безробітних(червоний колір)

Також заходами має стати:

7. Аналіз можливостей проживання у сільській місцевості внутрішньо переміщеної особи, які цього бажають.

8. Вивчення можливостей створення робочих місць для вимушено переміщених осіб на умовах міні-вахти (1—2 доби на тиждень) з проживанням у приміській зоні, містах-супутниках, на територіях сусідніх областей.

Не можна залишити без уваги: Г. Розвиток соціального обслуговування:

ВПО необхідна: 1. Медична допомога і психологічна адаптація вимушено переміщених осіб: — надання послуг із соціального консультивання, психологічної адаптації та підтримки вимушено переміщених осіб; — захист вразливих груп; — подолання психофізіологічних травм (особливо у дітей), стресового стану, соціальної апатії, втрати віри у майбутнє та ін. 2. Соціальне обслуговування й соціальне забезпечення вимушено переміщених осіб. 3. Створення тимчасових соціальних служб з офіційним статусом на базі мереж взаємодопомоги ВПО та волонтерів.

Також ми вважаємо не менш важливим: Д. Розвиток гуманітарної сфери: Це має бути: 1. Забезпечення доступу до ос-

віти вимушено переміщених осіб. 2. Інформаційна політика та соціальна взаємодія ВПО. 3. Культурна реінтеграція та національна самоідентифікація вимушено переміщених осіб:

Варто відзначити: Е. Правові механізми вирішення проблем та використання соціального потенціалу внутрішньо переміщених осіб:

1. Удосконалення механізмів реалізації нормативно-правових актів.

Фінансові механізми залучення міжнародної донорської допомоги для розв'язання проблем ВПО.

Отже, нами зроблено висновки, що питання внутрішньо переміщених осіб має бути одним із визначальних пріоритетів будь-якої державної влади й чіткого плану дій не лише на сьогодні, а й на наступні роки. Важливо координувати зусилля держави та громадянського суспільства у допомозі внутрішньо переміщеним особам, з метою вирішення максимум проблем, з якими зіткнулися громадяни. Важливо також використовувати досвід інших країн для ефективного розв'язання проблем з ВПО.

Відсутність реальних перспектив швидкого відновлення контролю держави над усіма територіями матиме наслідком подальше збільшення масштабів внутрішньої міграції населення.